

IPoP – Inštitut za politike prostora
Tržaška 2
1000 Ljubljana
Koordinator Mreže za prostor

Ministrstvo za naravne vire in prostor
Dunajska 48
1000 Ljubljana
Minister Uroš Brežan

Ljubljana, 27.9.2023

Zadeva: Pobuda za pripravo državnih smernic za ravnanje z drevesi in zakonsko varstvo dreves v urbanem okolju

Spoštovani,

obračamo se na vas kot organizacija, ki se sistematično ukvarja z upravljanjem javnih in zelenih površin v urbanem okolju in deluje kot koordinator Mreže za prostor, ki združuje nevladne organizacije s področja urejanja prostora. V okviru Podnebneega programa Mreže za prostor so predmet našega zanimanja ukrepi blaženja podnebnih sprememb in prilagajanja nanje ter v tem okviru posebej krepitev funkcij zelenih površin in dreves v urbanem okolju ter spremljanje stanja v prostoru in v praksi upravljanja dreves. **V povezavi s slednjim na vas naslavljamo pobudo, da ministrstvo nemudoma zavaruje javni interes in sistemsko ukrepa in pripravi državne smernice oziroma zavezujoča priporočila občinam za ravnanje z drevesi v urbanem okolju in zakonsko uredi njihovo zaščito in strokovno ravnanje z njimi.**

Našo pobudo navezujemo **na oceno stanja v slovenskem okolju in praksi**, ki kaže znake skrajne sistemske zapostavljenosti in pomanjkanja razumevanja pomena dreves v urbanem okolju in se najbolj kritično odraža z vedno novimi poseki odraslih zdravih dreves in povzročanjem nepovratne škode ter **na skupni evropski okvir za ukrepanje držav članic** na področju ozelenjevanja mest, ohranjanja narave in obvladovanje podnebnih tveganj s pomočjo funkcij narave. Temelji tudi na ugotovitvah strokovnih študij in posvetov, ki so v prilogi pobude.

Ozelenjevanje mest spodbujajo številne evropske politike. Program evropske kohezijske politike 2021-2027 spodbuja prilagajanje mest na podnebne spremembe z ozelenjevanjem (Ukrepi zelene infrastrukture v urbanem okolju),¹ odprt je tudi razpis za projekte inovacij v mestih, ki podpirajo ozelenitev mest.² Slovenska mesta so pri tem zaenkrat brez ustrezne strokovne podpore glede tega zakaj, kaj, kje in kako saditi, da bodo doseženi optimalni učinki ozelenjevanja. Pred tem je že Strategija EU za biotsko raznovrstnost do leta 2030 (Vračanje narave v naša življenja) za vsa mesta z več kot

¹ https://evropskasredstva.si/app/uploads/2023/05/INP_23_2.pdf

² https://ec.europa.eu/regional_policy/whats-new/newsroom/06-01-2023-eu-cohesion-policy-eur120-million-call-for-urban-innovation-projects_sl

Podnebni program financirata Eko sklad in Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo iz sredstev Sklada za podnebne spremembe. Za mnenja, predstavljena v tem dokumentu, so izključno odgovorni avtorji dokumenta in ne odražajo nujno stališč Ministrstva za okolje, podnebje in energijo ali Eko sklada j.s.

20.000 prebivalci predvidela pripravo ambicioznih načrtov ozelenitve do leta 2021, toda država Slovenija usmeritev te strategije žal ni smiselno povzela in ni pripravila za občine nobenih topoglednih priporočil ali zahtevala od občin priprave načrtov ozelenjevanja za vsa naša večja naselja. EU strategija prilagajanja (Oblikovanje Evrope, odporne proti podnebnim spremembam), kakor tudi Evropska podnebna pravila (5. člen) pa v ospredje učinkovitega ukrepanja za prilagajanje podnebnim spremembam postavljata sonaravne rešitve in modro zeleno infrastrukturo. Glede na Smernice Evropske komisije o strategijah in načrtih držav članic za prilagajanje³ in na zaostanek Slovenije pri načrtovanju in izvajanju ukrepov prilagajanja, v bližnji prihodnosti pričakujemo intenzivnejše prilagajanje in ukrepanje za ozelenjevanje mest. To, da se bodo mesta začela intenzivno ozelenjevati po eni strani močno podpiramo, po drugi strani pa nas to navdaja tudi z zelo velikimi skrbmi. Zelo dobro se namreč zavedamo tako koristi zelenih površin, in posebej dreves, za obvladovanje podnebnih tveganj, varstvo okolja, ohranjanje narave ter zdravje in dobro počutje ljudi v urbanem okolju⁴ kot tudi pomanjkljivosti v sistemu varstva, načrtovanja in upravljanja (vzdrževanja) zelenih površin in dreves v urbanem okolju.

Danes je **ravnanje z drevesi kot naravnimi prvinami, ki imajo zaradi nenadomestljivih ekosistemskih koristi v urbanem okolju in krajini kritično vlogo v procesih blaženja podnebnih sprememb in prilagajanja nanje, v državi Sloveniji skrajno problematično, neracionalno, strokovno neuravnoteženo ter nezadostno** glede na res dobro dokazan pomen dreves za človeka, okolje in naravo v urbanem okolju. Stanje v upravljanju dreves se na kratko povzeto kaže tako:

- da lahko vsaka občina po svoje ravna z drevesi in da so razlike med občinami precejšnje,
- da v nobeni občini niso vsa odrasla drevesa obravnavana pod enakimi strokovnimi pogoji;
- da nikjer ni zagotovljeno res učinkovito varstvo vseh odraslih dreves v urbanem okolju pred nepotrebni sekanjem;
- da sta lahko nestrokovna tako skrb za obstoječe drevje (obglavljanje in drugače nestrokovno obrezovanje dreves, nepotrebno odstranjevanje zdravih starih dreves) kot saditev novih dreves (izbor in kakovost sadik, premalo prostora, slabo pripravljen rastni substrat)
- da je javnost o posegih slabo obveščena (ozaveščena) in tudi ni ustrezno vključena v procese upravljanja z drevesi.

Tako ravnanje z drevesi zato **v lokalnih skupnostih in širši zainteresirani strokovni in laični javnosti že dobrih deset let vzbuja veliko vznemirjenja**. Število in odmevnost primerov nasprotovanja sekanju pa v zadnjih letih vztrajno raste, ker se je zavedanje o pomenu narave in dreves za kakovost bivanja izjemno povečalo in so presenetljiva spoznanja stroke o koristih dreves in zelenih površin dosegla tudi splošne javne medije.

Za razliko od dreves v gozdovih, za katerih posek sta na podlagi Zakona o gozdovih potrebna strokovna ocena in dovoljenje, mestna drevesa ne uživajo nobenega zakonskega varstva. Izjema so drevesa, ki so naravna vrednota po Zakonu o ohranjanju narave, ali kulturni spomenik po Zakonu o varstvu kulturne dediščine. Ob tem je znanstveno dokazano in danes vse bolj široko prepoznano dejstvo, da so mestna

³ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023XC0727\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023XC0727(01))

⁴ V mreži smo o tem pripravili dve študiji: Koristi zelenih površin, <https://www.mrezaprostor.si/gradiva/zaključki/koristi-zelenih-povrsin-studija-virov/> in Ekonomske koristi zelenih površin, <https://www.mrezaprostor.si/aktualno/clanki/ekonomske-koristi-zelenih-povrsin-studija-virov/>

drevesa in še predvsem odrasla in tudi starajoča se drevesa, izredno pomembne naravne prvine, ki v soočenju mest s podnebnimi tveganji ljudem in okolju nudijo **nenadomestljive ekosistemske koristi** in jih je zato treba vsa, ne glede na lastništvo, skrbno varovati pred nestrokovno nego in nepotrebnim sekanjem.

Koristi večjega odraslega drevesa preprosto ne more enakovredno nadomestiti več manjših in mlajših dreves. Raziskave govorijo, da so ekosistemske koristi velikih dreves lahko tudi več kot 90 % večje od koristi majhnih. Odrasla stara drevesa pa naj bi okolju lahko zagotavljala tudi do 1000x večje ekosistemske koristi kot novo posajena. Zato sta pomembna varstvo in razvoja drevesnega fonda in je zelo pomembno to, da se drevesa v našem okolju lahko starajo in stoje propadajo ter tudi to kakšna nova drevesa sadimo in kako, da bodo ta zrasla in se razvila v nova odrasla drevesa ter v čim daljši življenjski dobi nudila ljudem in okolju čim več koristi. Varstvo in razvoj mestnih dreves in gozdov morata zato biti načrtovana in izvajanja celostno in povezano ter v vseh občinah (naseljih) v Sloveniji zaupana izključno strokovno kvalificiranim kadrom, potekati morata v dobrem sodelovanju med javnimi strokovnimi službami in lastniki dreves ter tudi z vključevanjem lokalnih prebivalcev in uporabnikov javnih površin in mestnih gozdov. Treba je upoštevati, da lokalnemu okolju in ljudem prinašajo koristi tudi drevesa, ki niso v lasti občini in da sta v javnem interesu tudi strokovno varstvo in obravnava teh dreves.

Ravnanje z mestnimi drevesi sodi v **delovno področje komunalne dejavnosti, ki teoretično skrbi za načrtovanje in upravljanje (vzdrževanje) zelenih in drugih javnih površin**. Pomen te dejavnosti se z novimi zdravstvenimi in podnebnimi tveganji, ogroženostjo narave in okolja hitro in izjemno povečuje. Hkrati bi moralo biti tudi **ravnanje z zelenimi površinami in predvsem z drevesi na javnih površinah tudi z gled** za ravnanje z vsemi mestnimi drevesi, ne glede na lastništvo. Zelene in druge javne površine vključno z mestnimi drevesi postajajo **javna infrastruktura kritičnega pomena** in to se zelo jasno odraža tudi v mednarodnih in evropskih smernicah in prizadevanjih za ukrepanje držav.

V Sloveniji občine na javnih površinah na podlagi Zakona o varstvu okolja (ZVO-2) izvajajo obvezno občinsko gospodarsko javno službo varstva okolja z imenom »urejanje in čiščenje javnih površin«. **Za izvajanje del in nalog iz naslova te gospodarske javne službe občine nimajo enotnih meril in pogojev**. Vlada Republike Slovenije v trideset letih še ni uspela sprejeti uredbe, ki bi določala minimalne enotne standarde in pogoje izvajanja, kot to predvideva zakon (ZVO, 1993; ZVO-1, 2004; ZVO-2, 2022). Računsko sodišče pa je leta 2020 v reviziji učinkovitosti poslovanja Ministrstva za okolje in prostor pri ureditvi upravljanja gospodarske javne infrastrukture obveznih občinskih javnih služb varstva okolja celo ugotovilo, da med gospodarske javne službe varstva okolja sicer sodi tudi »čiščenje javnih površin«, ki pa ga v reviziji niso obravnavali, ker da se za izvajanje dejavnosti ne uporabljajo objekti in naprave, ki so občinska gospodarska javna infrastruktura varstva okolja (Računsko sodišče, št: 320-6/2017/42, 2020). Tako so danes občine pri izvajanju dejavnosti povsem prepuščene svoji presoji o tem kje, kaj in kako izvajajo javno službo in **sta posledično skrb za varstvo in razvoj zelenih in javnih površin vključno z ravnanjem z drevesi bolj prepuščena vsakokratni politični presoji kot dolgoročno vzdržnemu ukrepanju kompetentnih strokovnih služb**. Tako šibko urejeno varstvo in razvoj drevesnega fonda **povzročata nepovratno škodo v okolju in nista v javnem interesu**, hkrati sta omejeno učinkovita v procesih prostorskega in investicijskega načrtovanja, v praksi pa povzročata, da so odrasla drevesa prepogosto podvržena nestrokovni obravnavi in sekanju, nova drevesa pa nestrokovno sajena in vzdrževana.

Materijo javne gospodarske službe bo po novem urejal novi Zakon o gospodarskih javnih službah varstva okolja. Ta v zadnjem predlogu, ki je pravkar v medresorski obravnavi⁵, za »urejanje in čiščenje javnih površin« ne predvideva več sprejetja celovite vsebinske uredbe, ampak samo še sprejem uredbe, ki naj bi določala naloge javne službe, ne pa več tudi enotnih minimalnih standardov in meril za izvajanje. Tak način urejanja javnih površin oziroma izvajanja komunalne dejavnosti, ki je ključna za zdravje in dobro počutje ljudi, družbeno povezanost in stanje in odpornost okolja na podnebna tveganja, je nesprejemljiv, neracionalen in tudi nepravičen. S tako vsebino bo podpiral nadaljnje ohranjanje in poglobljanje obstoječega slabega stanja, razlik med občinami, nestrokovno ravnanje z drevesi in njihovo odstranjevanje.

Nekatere občine so sicer sprejele svoja lokalna pravila ravnanja z drevesi⁶, ki pa običajno niso uveljavljena niti pri obravnavi vseh dreves v lasti teh istih občin, še manj pa se ta pravila učinkovito širijo in uveljavljajo tudi pri ravnanju z drevesi v lasti drugih lastnikov. Na tak način se tudi v mestih, ki se postavljajo z najbolj naprednimi praksami varstva starejših dreves pri nas, nestrokovno ravna tako z javno drevnino kot še posebej z drevesi v zasebni lasti kar seveda pomembno poslabšuje tako učinke dreves na stanje v okolju kot tudi ustvarja nevarnost z vidika obvladovanja podnebnih tveganj v teh naseljih. Zato stroka in javnost zadnje čase vse bolj odločno izražata pričakovanja do države, da v javnem interesu in duhu mednarodnih in EU priporočil in smernic, sistemsko ukrepa in podpre delovanje občin tako, da vzpostavi enotne minimalne standarde ravnanja z mestnimi drevesi.

Na podlagi opisanega stanja se bodo zdaj financirale in v skladu z evropskimi politikami izvajale zelenitve urbanih okolij brez ustreznega in celovitega strokovnega pristopa k temu. **Varstvo dreves** je glede na predstavljeno **v javnem interesu** in bi morala država ta javni interes tudi sistemsko zaščititi in urediti tako, da bo varstvo in razvoj mestnih dreves in gozdov načrtovano in izvajano celostno in povezano v vseh občinah ter zaupano izključno strokovno kvalificiranim kadrom, v sodelovanju med javnimi strokovnimi službami in lastniki dreves ter z vključevanjem lokalnih prebivalcev in uporabnikov javnih površin. **Zato ministrstvu predlagamo, da:**

1. v sodelovanju s stroko in Zbornico komunalnih dejavnosti **pripravi Državne smernice oziroma Priporočila državnega prostorskega reda za ravnanje z mestnimi drevesi**, ki bodo v pomoč občinam tako glede ravnanja z drevesi na javnih površinah v lasti občin, kakor tudi za uveljavljanje strokovnih standardov upravljanja na drevesih v zasebni lasti (aktivacija ekološke funkcije lastnine)⁷ preko ustrezne strokovne pomoči in drugih vrst podpore lastnikom;
2. glede na Smernice Evropske komisije o strategijah in načrtih držav članic za prilagajanje, ki narekujejo določitev ukrepov za prilagajanje v pravno zavezujočem pravnem okviru, **varstvo odraslih dreves in strokovno ravnanje z njimi v skladu z državnimi smernicami oz. priporočili uredi tudi v zakonu** (ZUreP-3, Zakon o gospodarskih službah varstva okolja).

Pripravili:
dr. Maja Simoneti
mag. Senka Šifkovič

Koordinator Mreže za prostor:
Marko Peterlin

⁵ <https://e-uprava.gov.si/si/drzava-in-druzba/e-demokracija/predlogi-predpisov/predlog-predpisa.html?id=15613>

⁶ Npr. Mestna občina Ljubjana, Mestna občina Maribor, Občina Lenart, Občina Krško (ki določa dovoljenje za posek).

⁷ Pomen ekološke funkcije lastnine, <https://www.mrezaprostor.si/aktualno/clanki/pomen-ekoloske-funkcije-lastnine-narasca/>

PRILOGA - Pregled dosedanjih strokovnih podlag in posvetov v okviru članic Mreže za prostor

Zbor za prostor, december 2018

<https://www.mrezaprostor.si/aktualno/dogodki/zbori-za-prostor-kako-ravnamo-z-drevjem-v-mestih-2/>

Javne površine v mestih, Analiza pravnega položaja javnih in skupnih površin, 2016,

<http://mrezaprostor.si/wp-content/uploads/2016/10/Analiza-javne-povrsine.pdf>

Kako skrbimo za drevesa v mestih – zaključki, november 2020

<http://zagovorniki-okolja.si/wp-content/uploads/2020/11/Kako-skrbimo-za-drevesa-v-mestih-zakljucki.pdf>

<https://ipop.si/2020/08/11/kako-skrbimo-za-drevesa-v-mestih/>

Analiza normativnega okvira za urejanje zelenih površin, marec 2021

<https://www.mrezaprostor.si/gradiva/zakljucki/za-zdravo-prihodnost-potrebujemo-urejene-zelene-povrsine-in-zdrava-drevesa/>

Anketa o mestnih drevesih, julij 2021

<https://www.mrezaprostor.si/aktualno/clanki/anketa-o-mestnih-drevesih-javnost-naklonjena-ukrepom-oblasti-za-varovanje-mestnega-drevja/>

Strokovne podlage za izvajanje GJS urejanje in čiščenje javnih površin, februar 2022

<https://ipop.si/2022/02/09/urejanje-in-ciscenje-javnih-povrsin-strokovne-podlage-za-zakonsko-ureditev-pogojev-izvajanja-javne-sluzbe-varstva-okolja/>

Koristi zelenih površin – študija virov, maj 2022

<https://www.mrezaprostor.si/gradiva/zakljucki/koristi-zelenih-povrsin-studija-virov/>

Pop up posvet na Zbornici komunalnih dejavnosti o osnutku Zakona o GJS, april 2022

<https://www.mrezaprostor.si/aktualno/clanki/pop-up-posvet-o-osnutku-zakona-o-gospodarskih-javnih-sluzbah-varstva-okolja-pricakovanja-deleznikov-glede-urejanja-javnih-povrsin/>

Pripombe na Zakon o GJS, april 2022

<https://www.mrezaprostor.si/aktualno/clanki/urejanje-javnih-povrsin-in-predlog-zakona-o-gospodarskih-javnih-sluzbah-varstva-okolja/>

Priporočila za varstvo javnih interesov pri urejanju javnih in drugih zelenih površin za NVO in civilno družbo, junij 2022

<https://www.mrezaprostor.si/aktualno/clanki/priporocila-za-varstvo-javnih-interesov-pri-urejanju-javnih-in-drugih-zelenih-povrsin-za-nvo-in-civilno-druzbo/>

Pomen ekološke funkcije lastnine, marec 2023

<https://www.mrezaprostor.si/aktualno/clanki/pomen-ekoloske-funkcije-lastnine-narasca/>

Ekonomske koristi zelenih površin – študija virov, maj 2023

<https://www.mrezaprostor.si/aktualno/clanki/ekonomske-koristi-zelenih-povrsin-studija-virov/>